

שמעתא עמיקתא

גליון תרס"ו | פרשת נח | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם כהן שפגע בעובר בתאונת דרכים נושא את כפיו

א. כהן שהרג את הנפש. ב. איסור רציחת עוברים. ג. חומרת האיסור. ד. עוד בהנ"ל. ה. תוך מ' יום. ו. בענין נשיאת כפים.

א. כהן שהרג את הנפש

איתא **בברכות** (נב:) א"ר יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא' (ישעיה א טו) ידיכם דמים מלאו. וכת' **הרמב"ם** (תפילה פט"ו הי"ט) שאפי' הרג את הנפש בשגגה לא ישא את כפיו ואע"פ שעשה תשובה. **והגהמ"י** (שם אות א) **והמרדכי** (מגילה ס"י תתיח) כת' **שראב"ה** אומר דדוקא במפורסם להרוג ומועד לכך הוא דלא ישא את כפיו, וכ"כ **רבינו שמחה** דלא איירי אלא בעומד במרדו וראיה מדאמרין **בירושלמי** (גיטין פ"ה הי"ט) שמא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך אני מברכך שנאי' ושמא את שמי על בניי ואני אברכם. ועי' **בכס"מ** (שם הי"ח) שכת' **שהרמב"ם** (שם הי"ז - ז) מוקי ההיא **דירושלמי** בכהן שאינו מדקדק במצות וכל העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים, אבל בידוע שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. ופסק **השו"ע** (א"י"ח ס"י קכח סעי' לה) דכהן שהרג את הנפש, אפי' בשוגג, לא ישא את כפיו אפי' עשה תשובה. **והרמ"א** כת' ד"א דאם עשה תשובה נושא כפיו, ויש להקל על בעלי תשובה, שלא לענול דלת בפניהם, והכי נהוג. וכת' **המ"ב** (ס"ק קכח) דאם אנסוהו להרוג נושא את כפיו ואע"פ דברציחה קי"ל דיהרג ואל יעבור מ"מ אם עבר ולא נהרג לא מיפסל לנ"כ בשביל זה.

וכת' **המרדכי** (שם) שהשיב **רבינו שמשון בן אברהם** על כהן שמל את התינוק ומת דנושא את כפיו, ולא דמי לכהן שהרג את הנפש דבפרק אין עומדין דהתם מיירי במזיד כו', ואפי' את"ל בשוגג שאני הכא דאיכוון לשם מצוה, ועוד מי יימר דכלו לו חדשיו, ועוד שמא הרוח בלבלתו. וכ"כ **בהגהמ"י** (שם), וכן הוא **בר"י** (נ"ב ח"ו כז:) בשם **רמ"ה**. וכן פסק **השו"ע** (סעי' לו). ופירש **הט"ז** (ס"ק לג) דכיון דאכוון למצוה פטור ועוד שמא מת בלאו הכי. **והמ"א** (ס"ק נב) פירש דהיינו כי אכוון לשם מצוה ועוד מי יימר דכלו ליה חדשיו ועוד שמא הרוח בלבלתו. וכ"כ **המ"ב** (ס"ק קלא). ויש לדון ברופא שהרג עובר ועשה תשובה או במי שעשה תאונה ר"ל ונהרג מחמתו עובר אם רשאי לנשא כפיו, עכ"פ לדעת הרמב"ם דאף אם עשה תשובה לא נושא את כפיו.

ב. איסור רציחת עוברים

תנן **במס' אהלות** (פ"ז מ"ח) האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחיה קודמין לחייו, יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש.

ואיתא **בסנהדרין** (עב:) אמר רב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו, איתיביה רב חסדא לר"ה, יצא ראשו אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש, ואמאי רודף הוא. שאני התם דמשמיא קא רדפי לה. **ופרש"י** החיה פושטת ידה וחותכתו ומוציאתו לאברים, דכ"ז שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו, אבל יצא ראשו אין נוגעים בו להורגו, דהוי"ל כילוד. והביאו **התוס'** **יו"ט** (אהלות שם) **והתמאר"י** (שם אות סא).

ועוד שנינו **בסנהדרין** (נז:) דבן נח נהרג בדיין א' כו' משום רבי ישמעאל אמרו אף על העוברין כו', מאי טעמיה דכתבי' (בראשית פ"ט פס' ו) שפך דם האדם באדם דמו ישפך איזהו אדם שהוא באדם הוי אומר זה עובר שבמעו אמו. **ופרש"י** הכה את האשה ויצאו ילדיה נהרג עליהן, ובשיראל עד שיצא לאויר העולם כאלו כדנתן **בנדה** (מד:) תינוק בן יום א' ההורג חייב, היכא דקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו ואינו נפל, ע"כ. ומבואר דדוקא עכו"ם נהרג על עוברים.

יוצא מהנ"ל שמדין תורה עכו"ם נהרג על העוברים משא"כ ישראל. ופטור ישראל בזה נפקא לן מדכת"ב (שמות פכ"א פס' כב) ולא יהיה אסון (באשה) ענוש יענש בדמי ולדות, אלמא שאין חיוב מיתה לישראל בזה. וכ"כ **ביד רמה** (סנהדרין נז: ד"ה כת"ב). וכן מבואר **בר"ן** (וימא ג: בר"ף ד"ה וכתוב) **ברמב"ן** (תהו"א שער הסכנה ע"י כט) **הובא במהרי"ט** (סי' צט). וכן הוא **בסמ"ע** (סי' תכח ס"ק ח).

ואע"פ שישראל אינו נהרג על העוברים, מ"מ איתא **בערכין** (ז:) דמחללין עלהם השבת כדאמר ר"נ אמר שמואל האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין אפילו דרך רה"ר ומקרעים את כריסה ומוציאין את הוולד. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון ש"ח עוד בענין חילול שבת לצורך הצלת עובר.

ג. חומרת האיפור

ויעוי' **בתוס'** נדה (מד: ד"ה איהו) שנקטו דלעולם ההורג עובר אפי' נעקר לצאת, כל שלא יצא ראשו אינו חייב (ומ"מ אם נעקר לצאת נוחל ומנחיל), אלא דאפשר דפטור דוקא כשאמו חיה דאכתי הוא קצת תלוי בחיות אמו, אבל אם מתה הוי כמונח בקופסה. ואת"ל דאף אם מתה מותר להורגו מ"מ אכתי מותר לחלל עליו השבת כמבואר **בערכין** (שם) דהא גוסס בידי אדם ההורגו פטור כדאמר **בסנהדרין** (נח:) דרוב גוססים למיתה ומחללין את השבת עליו כדאמר **ביומא** (פד:) דאין מהלכין בפקו"נ אחר הרוב, ע"כ. ומלשונם משמע דליכא איסור להורג עובר ועכ"פ אינו אסור מה"ת. שו"מ **בחו"י** (סי' לא) שכתב שלא ברירא מהתוס' האם מותר או פטור. **ובבית יצחק** (ח"ב ס"י קסב אות ה) כת' דמש"כ **התוס'** דמותר להורגו הוי שגרא דלשנא וכוונתם דפטור ומ"מ אסור מה"ת. וכן נקט **הג" מהרש"א** (נדה שם). אולם **האחיעזר** (ח"ג ססי' סה) כתב דמתוסי' משמע דליכא איסור תורה. **והמהרצ"ח** (שם) כת' דמתוסי' משמע דשרי. ודעת **האג"מ** (ח"י"מ ח"ב סי' סט אות ג) דט"ס נפל בדברי התוס'.

ועי' **בר"ן** (חולין יט: בר"ף סד"ה ולענין) שכתב דהא שמבואר **בערכין** (ב:) דהא היוצאת ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד אלא הורגין את הולד משום ניוול המת, לא משום עובר ירך אמו, אלא שכיון שהיא מחויבת מיתה אין מענין את דינה, ולולד כיון שלא יצא לאויר העולם לא חיי', ע"כ. ומשמע דאין בזה איסור. וכ"כ **האחיעזר** (שם) אליבא דהר"ן. **והח"י** (סי' לא) הוכיח מהא דערכין דלחיי שעה של עובר לא חיי'.

ויעוי' **בבה"ג** (חל' יוה"כ לא ע"ה) שכת' דאשה מעוברת ידיעין דאי לא אכלה מתעקר וולדה, אע"ג דספק בן קיימא הוא ספק נפל מאכילים אותה ביוה"כ. וכתב **הרמב"ן** (תהו"א שער הסכנה ע"י כט) דמשמע מהבה"ג דמשום סכנת וולד לחודיה מחללין. ועיי"ש שכת' שהבה"ג יליף לה מהגמ' בערכין הנ"ל. ואע"ג שמבואר **באהלות** (שם) שעובר אינו בכלל נפש, מ"מ לענין שמירת מצות מחללין עליו, דאמרת תורה חלל עליו שבת א' שמא ישמור שבתות הרבה. וטעמא דיושבת על המשבר שמתה טעמא אחרניא הוא שהרי הוא כילוד דהו לאו ירך אמו הוא דלאו בדידה תליא אלא חי הוא ולדת נעולה בפניו וליכא חששא אלא דלא הוי"ל חזקה דחיותא, וספק נפשות להקל, ע"כ. **והריטב"א** (נדה מד:) נקט כהבה"ג.

והמהרי"ט בסי' צ"ז כת' דהא דאסור מדין חבלה הוא, אלא שהקשה מהא דמקשה לילד מחתכין את הוולד כו' מפני שחיה קודמין לחייו, ומשמע שאם לא היה לה סכ"נ יש בחיי הוולד בית מיחוש, ובהא דערכין משום עובר ירך אמו אתינן עלה וע"כ הוא חייב מיתה מחמת אמו. ואם אמו מתה תו לא חשיב ירך אמו וע"כ מחללין עליו השבת. ועיי"ש ששוב הביא פלוגתת הראשונים שהביא **הרמב"ן** דלעיל, וסיים דכיון דדוחה את השבת ועוד דהרי אמרי' דבן נח נהרג על העוברין וליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור, וכת' **התוס'** דעל העוברים דגוי חייב וישראל פטור אע"ג דפטור לא שרי אלמא יש איסור בדבר, ע"כ. אלא דעיי"ש (סי' צט) משמע דמחמת איבוד נפשות אין נדנד כלל וכלל אלא שמיטעא דמיא משום פסידא דבעל.

ותוס' סנהדרין (טז: ד"ה ליכא) נקטו שעכ"פ איסור יש לישראל, דהא ליכא מידי דלכ"נ אסור ולשיראל שרי, והא דאמרין באהלות (שם) דקודם שיצא ראשו מותר להורגו כדי להציל את אמו וכח"ג בעכו"ם אסור כיון שהוזהרו על העוברים, י"ל דהא נמי בישראל מצוה כדי להציל ואפשר דאפי' בעכו"ם שרי, ע"כ. וכן הוא **בערכין** חולין (נז: ד"ה אחד). ויש לעיין האם לדעתם איכא איסור דאו' או דרבנן. ואת"ל דאיכא איסור תורה אמאי קיל מילוד.

פניני הלכה

באיזו אצבע של הכלה יתן החתן את הטבעת

א. תנן (קידושין ב:) האשה נקנית בג' דרכים וכו' נקנית בכסף בשטר ובניאה. **ובגמ'** (ה:) ת"ר כיצד כסף נתן לה כסף או שווה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי וכו'. ולדינא כתב **השו"ע** (אהע"ז ס"י כ"ה) בכסף כיצד נתון לה פניי שנים פרוטה או שוה פרוטה ואומר לה הרי את מקודשת לי בזה. וכתב **הרמ"א** (שם) וי"א שי"ל לה כדת משה וישראל וכן נוהגין לתחילה. וכן נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתיקוני הוזהר. ע"כ. וכן המנהג פשוט בכל תפוצות ישראל לקדש בטבעת.

והנה מקורו **בתיקוני הוזהר** תיקון ה' - וכד איהו ם סתימא, איהו ם רבתא מלסרבה המשרה (ישעיה ט' ו'), ואתעבידת עזקא, ובעינה אתמר לגבי כלה תהא לי מקודשת בטבעת זו ם וכו'.

ובתיקון י' - בההוא זמנא דמיחאדא קב"ה בשכינתיה, כלחו חיוון מקבלין דין מן דין ברכאן, וכולהו בקדושה. ובגין דא תקינו קדושין וברכאן כללה וכו', ובגין דטבעת איהי י' כוונא דאם, בה אתקדשת כלה, וצריך לאעלא לה באצבעא דילה, דאיהו דיוקנא דאת ו', ואתעבידת ז', וצריך תרין סהדין דאינון לקבל ה' ה', וכד איהו טבעת ברישא דאצבעא ואתעבידת ז', בההוא זימנא צריך לברכא לה בשבע ברכאן דירתא כלה. [פ'] דהטבעת היא כעין צורת י', וצורתה כאות ם סתומה, והאצבע צורתה אות ו', ועי" נתינת הטבעת בראש האצבע נעשית צורת האות ז', ושני העדים הם אות ה' וה'.

ויעוי' **בשל"ה** שער האותיות (אות שצ"ב) דכת' כי הטבעת שאנו מקדשים בה היא עגולה, לתבנית הוי"ו שבשם, כי היא מחשבה סתומית אשר בה קדושה. וכן הוא **במאמרי רשב"י** (להר"ח ויטאל צ"ל - שער ב') דהטבעת היא עגולה בצורת יס' סתומא כנוכר בספר תקונין ריש תיקון ה'. ע"כ. ויש שנהגו דהטבעת תהא מרובעת מבחוץ ועגולה מבפנים.

ויעוי' **בבן איש חי** (ש"ר פרשת שופטים אות ח') דכת' דמצוה מן המובחר לקדש בטבעת כסף, ושמנהגם לחקוק על הטבעת צורת ה'.

ומצינו עוד **בתוס'** בקידושין ט. (ד"ה והלכתא) דכתבו דאם בא לקדש באבנים טובות ומרגליות, צריכי שומא, דרגילים לטעות בהם יותר משוויים ולא סמכא דעתא, ועי"כ נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן. **ובחינוך** (פרשת כי תצא מצוה תקנ"ב) כתב דנהגו לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת. ויעויין עוד **במקנה קולות** ס"י ז' (סי"א) דכתב דנהגו לקדש בטבעת משום דבכה"ג אף אם יחזרו הקידושין מ"מ מתקדשת בהנאת קישוט, משא"כ במטבע עי"ש.

ב. והנה בדברי הוזהר לא נתבאר להדיא באיזה אצבע צריך להניח הטבעת, אולם מצינו בספר **הרוקח** (סי' ש"ח) שכתב דאם נוהן לה טבעת משיום באצבע שני שסמוך לגודל. וכ"כ בספר **מהרי"ל** (חל' נישואין אות ה') דהיה תוחב לה הטבעת באצבע שאצל הגודל. ובשו"ת **מהר"ם מינץ** (סי' קי"ט) כתב דצריך החתן לקדש בימין ידיה וגם בימין הכלה ובאצבע הסמוך לגודל שקרא אצבע שיש הטבעת. ואין להקשות דהיה לו לקדש באגודל כי אין מעבירים על המצות, וי"ל הטעם דאין דרך הנשים לשאת הטבעת באגודל כי אם דרך אנשים והוי קצת בכלל לא יהיה כלי גבר על אשה. וכתב **בכנה"ג** (אהע"ז ס"י כ"ז הרה"ט אות ד') דאע"ג דהמנהג עשוי להשיב הטבעת באצבע קטנה, מ"מ אנו נרונים טבעת קדושין באצבע מפני שנשאר המנהג כן מזמן שהיו נוהגין לשים הטבעת באצבע. [והובאו דבריהם **בבאר היטב** אהע"ז ריש סי' כ"ז].

והנה **בנחלת שבעה** (מחודשים ס' י"ב) כתב לבאר עוד טעם דבר, דזו האצבע ניראת יותר משאר אצבעות, דשכשרוצין להראות איזה דבר מראין בזו האצבע, ומש"ה נותנים הטבעת בזו האצבע, וביד ימין שהיא יותר עסקנית, דעי" שתשא הטבעת ביד ימין בזו האצבע יראה הכל שהיא נשואת טבעת קידושין וידעו שהיא מקודשת ולא יקפצו עליה לקדשה. עי"ש.

[ולטעם זה לכאוי מן הראוי שתישא האשה זו הטבעת לעולם בזו האצבע ולא רק בשעת הקידושין. ולא ראינו מקפידים בזה. ועוד נפק"מ יש בזה דלטעם זה

בכתביו שמואל (ססי יד ד"ה ער יז להקל מאחר) כת' דאף **לתוס'** שכתבו דיש איסור בדבר מ"מ אינו אלא מדרבנן דהא שרינן וכתבאליה בחיה ודוחים נפש מפני נפש כשלא הוציא עובר את ראשו כמבואר באהלות שם, ע"כ.

אולם **הנובי'** (חוי"מ תנ ס"י נט ד"ה והנה אמינא וד"ה ואמנם) נקט כתוס' דאיכא איסור ומשמע דס"ל שהוא מה"ת. וכת' דמ"מ לא מקרי נפש עד שיצא לאויר העולם כמ"ש **הסמ"ע** (ס"י תכה ס"יק ח). אלא **שברא"ם** (שמות פכ"א פס' כב-כג) לא משמע הכי, שכת' שההורג את הוולדות פטור כי הוי שמא עדיין לא כלו לו חדשיו והוי התראת ספק שאין שמה התראה. והובא **בשואל ומשיב** (ח"ו תנ ס"י מא). ובדרך כת' **הדעת זקנים** (פרי משפטים). וכן דעת **האג"מ** (חוי"מ ח"ב ס"י עא), ועי' לעיל בשם **הרמב"ן** ולהלן בשם **המהר"ם שיק**. ו**האחיעזר** (ח"ו סס"י סה) כת' דלפי **התוס'** מדאו' אסור דאל"כ יקשה איך ב"נ חייב על העוברין והרי ליכא מידי דאסור לעכו"ם ושרי לישראל. והקשה ע"ז **מתוס'** נדה ו**הר"ן** הנ"ל דמשמע דס"ל דליכא איסור תורה, ותירץ דאולי דוקא לר"ש דס"ל דב"נ נהרג על העוברין מוכרח דאיכא איסור תו רה לישראל, אבל לת"ק שם דפליג אפשר בדאמת אין איסור תורה, ונשאר בצ"ע, ע"כ.

ד. עיר בתי"ל

ומהרמב"ם דלהלן מוכח שאסור מה"ת, שהרי כתב דהטעם שמותר להרגו לצורך הצלת אמו הוא משום שהוי כרודף. וכן דייק **התורת חסד** (אה"ע ע"ב אותיות לא - לב). ועי' **בחי' רבינו חיים הלוי** (על הרמב"ם רוצח פ"ט ה"ח ט) שכת' דעובר נחשב כנפש, ולכן יש צורך בטעם של רודף, כי בדין פק"י של כל התורה לא היה מותר לחתוך את העובר, כי גם עובר בכלל נפש הוא וגם בו מתייחס הכלל של אין דוחין נפש מפני נפש". ועיי"ש שהוכיח נמי דעובר נחשב נפש מהראשונים דס"ל דפק"נ של עובר דוחה איסורי תורה. אולם עי' לעיל בדברי **הרמב"ן**.

והתנין חסד (שם אותיות טז-יז ואות לא) כת' **דהרמב"ם** ודעימיה שנקטו דאיכא איסור תורה משום דס"ל דעובר ירך אמו וכשעקר דאינו ירך אמו בעינן טעם דרודף. אולם **מהרדב"ז** דלהלן לא משמע כן בדעת הרמב"ם.

והחוי"י (ס"י לא) מסיק ע"פ **תוס'** בסנהדרין דלעיל דיש בזה איסור דלא גרע מהשח"ז ומהא דערכין דממיתתין את העובר היינו כי הוא כא' מאיבירה. ועיי"ש שצידד שלדעת רש"י אפשר דליכא איסור כי ס"ל שאין האישה מצווה על השח"ז. וכתב ע"ז מ"מ אף שאנו מדמין לא נעשה מעשה להתיר כו' ואי"כ מי שמסייע לזה הוי מסייע ידי עוברי עברה כו' לכן כל המתעסק בזה והגורם את זה חוששני לו מחטאת, אף כי י"ל דאשה נמי נחי דלא מפקדא אפריה ורביה מ"מ שייך בה קצת מצוה לשבת יצרה כמ"ש ריב"ם בגיטין מ"א לא אע"ג דמותר לה לשאת כוס עיקרין כבס"פ הבע"י וכמ"ש **רמב"ם וטור** אה"ע ס"י ה' מ"מ לעשות מעשה לא שרינן, ע"כ. ו**כתשובה מאתה** (ח"א ס"י נג) הסכים לדברי החוי"י.

והבית שלמה (חוי"מ ס"י קלב) כתב על פי **הר"ן והרא"ש** (פב) שבהפלה יש סכנה לאם ש"המפלת בחזקת סכנה היא", ועל כן שאסור לאשה להכניס את עצמה למצב של סכנה. **והלבושי מרדכי** (מהדור תנ י"ו"ד ס"י פז) דחה טעם זה כי מה שאמרו שהמפלת בחזקת סכנה הוא דווקא על ידי רעב או חבטה, אבל כשהדבר נעשה על ידי רופאים ותרופות אין בכך סכנה, והראשונים לא דברו על כך, ע"כ. ו**המהר"ם שיק** (יו"ד ס"י קנה ד"ה ולפענ"ד) כתב שהאיסור הוא מה"ת משום דהוי כמקצת נפש וכחצי שיעור. ו**בבית יצחק** (ח"ב ס"י קסב אות ה) כתב דלעולם נקטינן דאיכא איסור תורה (ואפשר דלוקה ולא אימעט רק ממיתת).

והחיים ושולם (פלאגי ח"א סס"י מ) כת' **שהבית יהודה** (ח"א יד) הכריח מהש"ס ופוסקים דליכא איסור מה"ת משום שפ"ד אלא איסורו הוי מדרבנן ולכן התיר שם שנתעברת בימי הנקה שלשות סם המפיל וכו', ע"כ. ומבואר מדבריו שנקט בדעת **הבית יהודה** שאין אלא איסור דרבנן. אולם יש לדחות דכוונתו דוקא בכה"ג שהוא ע"י לקיחת סם. **והש"ח** (פאת השדה מע' א כלל כג) תמה על **החיים ושולם** דלעולם יש איסור תורה בזה, וכדמוכח **מהתוס'** חולין דף ל"ג ועד כאן לא אמר **הבית יהודה** (שם) דהוי איסורא דרבנן, אלא בשתיית סם, משא"כ בהורג עובר בדיס. **והערה"ש** (חוי"מ ס"י תכה אות טו) כת' דלישראל איסור גדול הוא. **והאג"מ** (חוי"מ ח"ב ס"י עא) נקט ע"פ **התוס'** בחולין ו**הרמב"ם** הנ"ל שהוא רציחה ממש. וכן פסקו **השבט הלוי** (שם) ו**הגריש"א זצ"ל** (אשרי האש יו"ד פ"ה אות כז).

ה. תוך מ' יום

איתא **ביבמות** (ט:). בת כהן שנישאת לישראל ומת טובלת ואוכלת בתרומה לערב, אמר רב כהנא טובלת ואוכלת עד ארבעים דאי לא מיעברא הא לא מיעברא ואי מיעברא עד ארבעים מיא בעלמא היא. וכת' **הרמב"ם** (תרומות פ"ה ה"א) בת כהן שבא עליה ישראל אין חוששין שמא נתעברה אלא טובלת ואוכלת לערב, היתה נשואה לישראל ומת בעלה טובלת ואוכלת בתרומה לערב עד מ' יום, ואם הוכר עוברה הרי זו מקולקלת למפרע עד מ' יום שכל המ' יום אינו עובר אלא מים בעולם הוא חשוב, ע"כ.

ועי' **בש"ך** (חוי"מ ס"י ר"י ס"ק ב) שכת' דמכאן נר' דגם הא דאמרין **ביבמות** (סז). המזכה לעובר קנה היינו רק בעובר לאחר ארבעים יום וכמ"ש **הריטב"א והנמנוק"** (שם), ודלא **כהסמ"ע** (ס"י ר"י ס"ק ד) שכתב דמסתיימת הטשויע נר' דאף בכה"ג קונה העובר. ועי' **ברש"י** בבכורות (כא: ד"ה אמר רב חסדא) שכתב "הרי אמרו יצירת הולד באשה ארבעים יום, בציר מהכא מיא בעלמא הוא".

ובנדה (כ:) איתא המפלת ליום ארבעים, אינה חוששת לולד. **ופרש"י** המפלת שליא ליום ארבעים לטבילתה, אינה חוששת לולד, שלא נגמר יצירתו ע"י שכלו כל ארבעים יום, ע"כ. ועי' עוד **במנחות** (צט): דאמר רבי יוחנן ור"א, תורה ניתנה בארבעים ונשמה נוצרה בארבעים. **ופרש"י** צורת הולד [נוצרה] בארבעים יום. וכן הביא **הרמב"ם** (אס"ב פ"י ח"א) שכל יולדת טמאה כנדה, אפילו נָפַל, והוא שתגמר צורתו, ואין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה, ע"כ.

וז"ל **החוי"י** (ס"י לא) עיקר שאלתך כללית אם יש עון איבוד נפש בזה אחר שנתעברה לקלקל העובר ולהמיתו ולהפילו, ובזה היה אפשר לחלק כמה חילוקים אם כבר עברו ארבעים יום דמקמי הכי מיא בעלמא נהוו כמבואר בפי' המפלת ובפי"ק דכריתות, או אם כבר עברו על הריגה ג' חדשים שהוא זמן הכרת העובר וזמן הבחנה, או אם הגישה בבטנה תנועת העובר המאוחר קצת אחר ג' חדשים ובפרט בנקיבה, מ"מ אין זה מבוקשינו לדון מדעת נוטה וסברת הכרס רק ע"פ דין תורה, ע"כ.

והבית שלמה (חוי"מ ס"י קלב) כת' שאם העובר פחות ממ' יום, ולא נגמרה צורתו עדיין, כמבואר במשנה **בנדה** (כ:), ואין בו חיות כלל עדיין כמבואר ברמב"ן ור"ן, נלענ"ד דבן נח אין נהרג על זה, ע"כ.

אולם דעת **האג"מ** (חוי"מ ח"ב ס"י סט) ו**הגריש"א זצ"ל** (שם) שאף תוך ארבעים יום איכא איסור תורה. ועי' **ובצי"א** (חיי"ג ס"י קב וח"ז ס"י מח פ"א אות ח אות קטנה ד) ו**בתשובות והנהגות** (ח"ד ס"י שכד).

ו. בענין נשיאת כפים

ולפי הנ"ל לפי דעת רוב הפוסקים דס"ל שיש איסור תורה, לכאו' בנ"ד שוב אינו נושא את כפיו, ואע"פ שיי"א שעובר אינו בכלל נפש אכתי יש כאן איסור הריגה דאו'. והנה **הרדב"ז** (כת"י ס"י כב) כת' שכהן שהרג עובר לא נפסל מלישא את כפיו אפי' עשה כן במזיד, שאין זה הורג נפש, שעדיין לא היה לו חזקת חיות כיון שעדיין לא יצא לאויר העולם. תדע אחר אשה המקשה לילד חותכין העובר שבמעייה מפני סכנת אמו, ואמאי הוא קי"י"ל דאין דוחין נפש מפני נפש, אלא הטעם הוא משום שהעובר עדיין אין לו חזקת חיות, ואע"פ שיש מי שנתן טעם לפי שהוא רודף מ"מ הטעם הראשון אמת הוא, ואין חייב לבעל האשה או ליורשיו אלא דמי ולדות, ואמאי יפסל לעבודה ולברכת כהנים בשביל ממון, ולא מצניו שהגולן ובעלי זרוע יהיו פסולים לברכת כהנים, ע"כ. ולשיטתו אזיל בחי"ב ס'י תרצ"ה, עיי"ש.

ובדרך זה מצניו לכאורה **במ"א** (ס"י קכח ס"יק נג) שכת' בשם **הרלב"ח** (ס"י ק"ו) הובא **בכנה"ג** (הגה"ט שם אות כג), דמי שדחף אשה הרה והפילה נושא את כפיו, ע"כ. ועיי"ש **ברלב"ח** דטעמו משום דמקרא מלא דבר הכתוב (שמות פכ"א פס' יב) מכה איש הראוי להיות איש [ע"י **בסנהדרין** (פד): דאיתא "איצטרך למיכתב מכה איש, ואיצטרך למכתב כל מכה נפש - דאי כת' רחמנא מכה איש ומת הוי"א, איש בדי מצוה - אין, קטן - לא. כת' רחמנא כל מכה נפש. ואי כת' רחמנא כל מכה נפש הוי"א, אפילו נפלים, אפילו בן שמונה, צריכ"י].

ועי' **במ"ב** (ס"יק קצט) שפסק כהמ"א שאם דחף אשה הרה והפילה נושא את כפיו דאין חייבין מיתה על עוברין, אלא שכתב **בשעה"צ** (אות קא) דהיינו אפי' בדיעתינן שכלו חדשיו, ושכ"כ **הגר"ז** (אות ב), ושבוה תוסר קושית **הפמ"ג** שכת' דהמ"א סותר את עצמו לס"ק נ"ב [הובא ליעל אות א', שכת' דבנימול אינו נפסל מחמת דהוי ספק נפל ואי"כ גם הכא הדין כן, וכן מבואר **ברדב"ז** דלעיל], עיי"ש. ולפי דבריו יוצא שיש בזה איסור תורה ומ"מ בענין נשיאת כפים אינו נפסל כי אין חיוב מיתה על זה ודלא כהבנת **הרדב"ז**.

מסקנא דדינא

א' כהן שהרג את הנפש, אפי' בשוגג, אינו נושא כפיו אפי' עשה תשובה. וי"א דאם עשה תשובה נושא כפיו, וכן עיקר לבני אשכנז ולבני ספרד העיקר כדעה הראשונה. **ב'** אנסוהו להרוג, נושא את כפיו אע"ג שעשה שלא כדין. ג'. אם הרג עובר, אע"פ שיש בזה איסור תורה, כיון שאינו חייב מיתה נושא את כפיו.

אם אדם שמאלתי יש לנתת הטבעת באצבע הסמוכה לגודל ביד שמאל, דהלא יד זו היא העסקנית אצלח].

ג. אמנם מצינו **ביד אהרון** (האח"ז ריש ס"י כ"ז) (ובשו"ת **חיים ושולם** (פלאגי ח"ב ס"י י"ט) דהביאו דברי מהרי" וילנא זצ"ל בהגהותיו על הזוהר דכתב על דברי התיקונים - מכאן ראייה למנהג הספרדים שאין מניחים טבעת הקידושין כי אם בראש אצבע אמה. עכ"ל. וסתם ולא פי' ראייתו.

מיהו כבר תמה על דבריו היד אהרון דלא שמענו ולא ראינו בשום מקום שמניחין הטבעת בראש אצבע אמה, כי אם בראש אצבע הסמוך לגודל הנקרא אצבע, וכן הוא מנהגנו ומנהג כל ספרד ששמענו שומעם. ואף הגר"ח פלאגי זצ"ל כתב להשיג על דבריו דמי גילה כי שכוונת הזוהר לאצבע אמה, ושהמנהג לתין הטבעת באצבע הסמוך לגודל.

איברא **דברב פעלים** (סוד ישרים ח"ב ס"י א') אחר שהביא דברי הרב המגיה, הביא דברי **הכסא מלך** (דף ל:) דביאר דהיא פושטת אצבע שהיא וי"ו שהוא זעיר והוא באמצע התווך. וכת' דמפורש יוצא מכ"ז דצריך להניח הטבעת באצבע האמצעי הנקרא אמה שהוא יותר גדול וארוך משאר אצבעות. והוא אותו שכורכין עליו ג' כריכות כנודע. והרב המקובל **מצת שימורים** (דף ס"ג ע"ג) כת' נמי דזה האצבע צרדא הנקראת אמה ובו סוד הקידושין, ולכן בה ראוי לקדש את הכלה.

וכן מצינו **ביפה ללב** (האח"ז ס"י כ"ז) שהביא ראייה לדברי המגיה מדברי **הנגיד ומצוה** (דף ט"ז ע"ב - תפילין) דכת' דכשמניח תפילין של יד יקשור תחילה ויקיף ז' כריכות סביב זרועו וכו' ואח"כ ישנים תפילין של ראש, ואחר שבא בעלה שהוא תפלה של ראש אז יתן לה הקידושין שהם שלשה כריכות באצבע הנקרא אמה. ע"כ. וכן **מהאור ישר** (דף י' ע"ג) דכת' דיכרוך ג' כריכות באצבע האמצעי שהוא אמה וכו', ולכן צריכין לזיזהר להסיר הג' כריכות מן האצבע האמצעי קודם שיחלוץ תפילין של ראש לבטל הקידושין. ושכן משמע מלשון **תקוני זוהר חדש** דכת' דעלה איתמר תהא מקודשת על בטבעת זאת, וברצועה דאיהי קשר תפילין תפלה דיד דאיהי כריכה באצבע. ע"כ. וסיים דמדבריהם עולה דנותנים הקידושין באצבע האמצעי, ולהם שומעים. ותמה על היד אהרון ועל אביו שלא זכרו מכל זה ע"ש.

אלא דלמעשה בדברי הכנה"ג, היד אהרון והגר"ח פלאגי, מבואר דאף בין בני ספרד המנהג היה לתת הטבעת באצבע הסמוכה לגודל. וכבר עמד בזה **הרב פעלים** (סוד ישרים ח"ב ס"י א') וכתב דגם הרב **מהר"א מני זצ"ל** העיד לו במכתבו דמנהג עיה"ק י-ס להשיט הטבעת באצבע הסמוכה לגודל. ושכן מנהג עירו בודאד. וביתא בזה ו' טעמים ע"ש. וכ"כ לדינא בספרו **בן איש חי** (ש"י פרשת שופטים ס"ט).

העולה לדינא - המנהג הפשוט בין אצל בני אשכנז ובין אצל בני ספרד לנתת הטבעת ביד ימין של הכלה באצבע הסמוכה לגודל [ולש טעמנו שאם הכלה שמאלית נותן הטבעת בידה השמאלית].

כתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א

מנ"ה הקהילה ההרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

טעם שאומרים 'צאתכם לשלום' - 'גם יש להפליא עוד על מ זה שלח ומלאכים ופטרם לשלום, הלא טוב שיתעכבו יותר וישמחו גם בסעודה אם היא תקנה וכראוי לה בודאי תרב שמחתם ויוסיפו לו ברכתם, ולמה ימהר לשלחם מזה (הלוא ישארו אצלנו לעולם כי אז נשמר בכל דרכנו, כי כל כך באו עמוט ככתוב תהילים צא, יא), אולי נתיירא שלא יראו דבר שאינו כהוגן, ודואג שלא יפרשו מעצמם מתוך כעס, לפיכך נתחכם לפטרם בפיוס"'. (סידור היעבץ, סעודה ראשונה)

טעם אמירת פסוק 'כי יא מלאכי' - "העושה מצוות הרבה מוסרים לו מלאכים הרבה לשמרו, ולכן תקנו לומר כאן פסוק זה (תהלים צא, יא) לומר אף שפטר השני מלאכים יצוה עלקך אחרים לשמור, עבור המצוות של כבוד שבת. ולפי שה' ובית דינו שמרו ליעקב ע"יה ובזכות שמירת שבת כראוי זוכה לנחלת יעקב, תקנו לומר גם פסוק ה' ישמור (תהלים קכא, ה)... אי נמי כי שבת היא הכלה וישראל החתן, והשני מלאכים המלוין שושבינים (ונגדם אומר כי מלאכיו וכו') וה' החזן המברכם וכנגדו אומר ה' ישמור וכו'". (סידור היעבץ, סעודה ראשונה, הוספה מהמדפיסים)

אשת חיל - "אחר כך אומר אשת חיל מראשה לסופה הרומזת על השכינה". (סידור היעבץ סעודה ראשונה)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

להצלחת התורם ומשפחתו © | שמענתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503